

14 + 1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας

Έκδοση υπό τον
Κάρλος-Αλμπέρτο Κρίδα-Άλβαρεθ

14 + 1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας
πιστημονική επιμέλεια: Κάρλος-Αλμπέρτο Κρίδα-Άλβαρεθ

Σειρά: Ο ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ - Νο 4

1η έκδοση 2015

© Εκδόσεις Τα Καλώς Κείμενα

Δράκοντος 11 - 16121 Αθήνα

Τηλέφωνο-Φαξ: +30 210 7243474

www.kalwskeimena.com

e-mail: info@kalwskeimena.com

ISBN: 978-618-81907-0-2

Αθήνα, 2015

Οι παροιμίες της γερμανικής και της ελληνικής γλώσσας Συγκριτική και διδακτική προσέγγιση

Ιωάννα Καρβέλα
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
ikalvel@gs.uoa.gr

*Μία παροιμία είναι μία μικρή πρόταση
βασισμένη σε μία μακρά εμπειρία.
Μιγκέλ Θερβάντες*

Το παρόν άρθρο αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μίας συγκριτικής μελέτης, η οποία πραγματοποιήθηκε, με στόχο να διαπιστωθούν αντιστοιχίες παροιμιών ανάμεσα στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα. Με βάση τα συμπεράσματα από την έρευνα αυτή παρουσιάζονται στο δεύτερο μέρος του άρθρου ορισμένες προτάσεις για την ένταξη των παροιμιών στο μάθημα της ξένης γλώσσας.

1. Προέλευση και ορισμός της παροιμίας

Η λέξη *παροιμία* είναι γνωστή τουλάχιστον από το έτος 458 π.Χ., οπότε τη συναντάμε στην τραγωδία *Αγαμέμνων* του

Αισχύλου. Σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη, παροιμία είναι η σύνθετη λέξη που αποτελείται από τα συστατικά «παρά» και «οίμος», δηλ. κοντά στο δρόμο. Στην αρχαία Ελλάδα συνήθιζαν να γράφουν σύντομα μηνύματα με οδηγίες, συνθήματα και παραγγέλματα προς τους πολίτες, σε μαρμάρινες στήλες, «τας Ερμάς (προτομάς του Ερμού)», που τοποθετούσαν παρ' οίμον, δηλ. κοντά στο δρόμο.

Οι παλαιότερες συλλογές παροιμιών ανάγονται στην αρχαία Αίγυπτο, γύρω στο έτος 2500 π.Χ. Στον βασιλιά Σολομώντα του Ισραήλ αποδίδονται 900 περίπου παροιμίες που αποτελούν βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης. Ο πρώτος όμως που ασχολήθηκε συστηματικά με τη συλλογή και την ταξινόμηση των παροιμιών ήταν ο Αριστοτέλης στο έργο του *Ρητορική*. Ο Διογένης ο Λαέρτιος, ιστοριογράφος της Φιλοσοφίας, που έζησε τον 3ο αιώνα μ.Χ., αναφέρει ότι ο Αριστοτέλης είχε γράψει σύγγραμμα με τίτλο *Περί παροιμιών*, το οποίο όμως δεν σώθηκε.

2. Χαρακτηριστικά των παροιμιών

Ο Δημήτριος Λουκάτος (1985³: 123), ένας από τους σημαντικότερους νεοέλληνες παροιμιολόγους, δίνει τον ορισμό της παροιμίας ως εξής: «Παροιμία είναι ο μικρός έμμετρος ή πεζός λόγος, που διατυπώνει παραστατικά και συχνότατα αλληγορικά μία σοφή γνώμη, μία διαπίστωση ή μία συμβουλή και που επαναλαμβάνεται στον καθημερινό λόγο ως επιχείρημα ή παράδειγμα». Αυτά τα χαρακτηριστικά της την κάνουν να ξεχωρίζει από την παροιμιακή φράση, δηλ. ότι είναι λαϊκό απόφθεγμα, ότι εκφράζει έναν ισχυρισμό και ότι έχει διδακτικό χαρακτήρα. Για παράδειγμα, οι φράσεις *χτύπα ξύλο, δεν δίνω δεκάρα, βγάζω σε κάποιον το καπέλο, όσα πάνε και όσα έρθουν, πήρα γουρούνι στο σακί*, έχουν μεταφορικό νόημα και αυτό είναι το κοινό τους σημείο με τις παροιμίες, αλλά δεν είναι λαϊκά αποφθέγματα και δεν αποτελούν ισχυρισμούς, οι οποίοι λέγονται για να διδάξουν ή να προειδοποιήσουν για κάτι, επομένως δεν είναι παροιμίες. Τα όρια μεταξύ παροιμίας και παροιμιακής φράσης είναι πολλές φορές δυσδιάκριτα.

Οι παροιμίες επέζησαν χάρη στη συντομία τους, στην ομοιοκαταληξία τους και στον ρυθμό τους, στοιχεία που είναι ευχάριστα στην ακοή και συντελούν στην απομνημόνευση. Σχεδόν το 90% των ελληνικών παροιμιών είναι έμμετρες, ενώ μερικές είναι αντιφατικές, π.χ. από τη μία πλευρά λέμε *το γοργόν και χάριν έχει*, από την άλλη πλευρά *όποιος βιάζεται, σκοντάφτει*. Οι παροιμίες, όπως και οι στερεότυπες φράσεις, οι ιδιωματισμοί, τα ρητά και τα αποφθέγματα, είναι τμήμα των φρασεολογισμών. Έχουν παραδοθεί με τον προφορικό λόγο από γενιά σε γενιά, ώσπου καταγράφηκαν και αποτελούν μέρος του λαογραφικού θησαυρού ενός λαού. Εν τούτοις έχει παρατηρηθεί και το φαινόμενο, κατά το οποίο στο πρόσφατο παρελθόν διατυπώθηκε μία φράση σε κάποια κρίσιμη ιστορική στιγμή, η οποία κατέληξε να είναι παροιμία, π.χ. η φράση *Όποιος φτάνει αργά, τιμωρείται από τη ζωή*, η οποία λέγεται ότι προέρχεται από τον Μιχαήλ Γκορμπατσώβ.

Στη σημερινή εποχή οι παροιμίες, ακόμη και αν δεν χρησιμοποιούνται πλέον τόσο συχνά, όσο χρησιμοποιούνταν σε παλαιότερες εποχές, τις συναντάμε ωστόσο σε πολλά κείμενα, όπως ωροσκόπια, επικεφαλίδες στον Τύπο, στη διαφήμιση, ή ακόμη και σε γελοιογραφίες. Στα κειμενικά αυτά είδη παρατηρείται συχνά το φαινόμενο, κατά το οποίο γνωστές παροιμίες αναφέρονται κατά το ήμισυ και με κάποια τροποποίηση, προκειμένου ο ομιλητής ή ο συγγραφέας να υπαινιχθεί, να σατιρίσει ή να διαφημίσει κάτι. Οι παραφθορές αυτές των παροιμιών, οι οποίες θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν ένα είδος νεολογισμού, είναι γνωστές με τον όρο *αντιπαροιμίες*. Παραδείγματα αντιπαροιμιών από την ελληνική γλώσσα είναι: *Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν δεν πεινούσαν*, *Όποιος δεν θέλει να ζυμώσει, παίρνει έτοιμο ψωμί*, *Κάλιο αργά παρά νωρίς*, *Όπου λαλούν πολλοί κοκόροι δεν μπορείς να κοιμηθείς*.

3. Παροιμίες στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα

3.1. Θεωρητικό πλαίσιο συγκριτικής έρευνας

Σύμφωνα με τον Ferdinand de Saussure (1979), ο οποί-

ος διαχωρίζει τη γλώσσα σε λόγο (*langue*) και ομιλία (*parole*) (*γλώσσα-σύστημα* και *γλώσσα-χρήση*), μπορούμε να διαχωρίσουμε, όπως τις λέξεις μίας γλώσσας, τις στερεότυπες φράσεις και τα αποφθέγματα, έτσι και τις παροιμίες, σε όσες απλώς υπάρχουν *καταγεγραμμένες* (λόγος-*langue*) και σε όσες *χρησιμοποιούνται* (ομιλία-*parole*). Η χρήση (ομιλία) –ως συγκεκριμένη πραγμάτωση του συστήματος– εξετάζεται σε συνάρτηση με έναν ομιλητή ή με ομάδες ομιλητών, οι οποίοι τις χρησιμοποιούν συχνότερα ή σπανιότερα σε συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας. Το σύνολο των παροιμιών μίας γλώσσας ανήκει στον λόγο (*langue-σύστημα*) και συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά του λόγου, όπως τα αναφέρει ο de Saussure (1979: 17-18): ο λόγος είναι κοινωνικός (σχετίζεται δηλ. με την κοινωνία), συμπεριλαμβάνει ότι είναι για μία κοινότητα ενδιαφέρον, ότι είναι ουσιώδες, και είναι πιο σταθερός σε σχέση με την ομιλία. Από την άλλη πλευρά η ομιλία είναι κάτι το ατομικό, έχει το στοιχείο του τυχαίου, έχει δυναμικότητα.

Άλλη παράμετρος είναι αν μία παροιμία *χρησιμοποιείται* από κάποιον ομιλητή ή του είναι απλώς γνωστή, όπως ακριβώς υπάρχει και ο αντίστοιχος διαχωρισμός σε λέξεις, τις οποίες γνωρίζει και κατανοεί κάποιος, και λέξεις που χρησιμοποιεί. Στο θέμα της γνώσης υπάρχουν και διαβαθμίσεις: Μία παροιμία μπορεί να μας είναι πολύ γνωστή και κάποια άλλη απλά ίσως να την έχουμε κάπου ακούσει ή διαβάσει. Επίσης κάποιες παροιμίες στο πέρασμα του χρόνου παύουν να χρησιμοποιούνται, όπως ακριβώς και κάποιες λέξεις, άλλες εξελίσσονται σε αντιπαροιμίες ενώ δεν αποκλείεται και το φαινόμενο της δημιουργίας μίας νέας παροιμίας. Π.χ. η φράση που αποδίδεται στον Μιχαήλ Γκορμπατσώβ *Όποιος φτάνει αργά, τιμωρείται από τη ζωή*, είναι καταγεγραμμένη ως παροιμία στη συλλογή, η οποία χρησιμοποιήθηκε ως βάση για την παρούσα έρευνα (Jesenšek 2008-2010).

3.2. Μεθοδολογία

Προκειμένου να εντοπιστούν αντιστοιχίες γερμανικών παροιμιών στην ελληνική γλώσσα, διερευνήθηκαν διάφορες

ελληνικές συλλογές (βλ. βιβλιογραφία). Η έρευνα διεξήχθη δηλ. στο επίπεδο του συστήματος (langue). Εν τούτοις, το θέμα της χρήσης (ομιλία – parole) έχει επίσης συμπεριληφθεί, καθώς:

– οι παροιμίες της αρχικής συλλογής www.sprichwort-plattform.org είναι κοινές και χρησιμοποιούνται σε πέντε ευρωπαϊκές γλώσσες,

– έχουν εκπονηθεί ασκήσεις για τη σωστή χρήση τους (βλ. ανωτέρω ιστότοπο) και

– μέσω του ιστότοπου αυτού αποκτάται πρόσβαση σε σώματα κειμένων, στα οποία υπάρχουν οι αναφερόμενες παροιμίες.

Οι αντίστοιχες παροιμίες στην ελληνική γλώσσα που εντοπίστηκαν, είναι επίσης σε χρήση κατά ένα ποσοστό άνω του 90%, όπως επιβεβαιώθηκε από τις ατομικές μας γνώσεις και από σχετική έρευνα με ερωτηματολόγια που διεξήχθη με ερωτηθέντες Έλληνες φοιτητές. Συνεπώς ο βαθμός απόκλισης ανάμεσα στο σύστημα και στη χρήση είναι ελάχιστος, κάτω του 10%.

Ως βάση για την παρούσα συγκριτική μελέτη ελήφθη η ηλεκτρονική συλλογή παροιμιών www.sprichwort-plattform.org (Jesenšek 2008-2010), η οποία περιλαμβάνει 300 παροιμίες με τις αντιστοιχίες τους σε πέντε ευρωπαϊκές γλώσσες: Γερμανικά, Σλοβένικα, Σλοβάκικα, Ούγγρικά και Τσέχικα. Η συλλογή αυτή καταρτίστηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος *Δια βίου μάθηση* που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη διετία 2008-2010 και είχε ως κύριους στόχους (μεταξύ άλλων) να:

α) διαπιστωθούν αντιστοιχίες ανάμεσα σε παροιμίες από τις πέντε ευρωπαϊκές γλώσσες που αναφέρθηκαν,

β) εκπονηθούν και να αναρτηθούν στην πλατφόρμα μάθησης ασκήσεις για τη χρήση των παροιμιών σε κάθε μία από τις πέντε γλώσσες και

γ) συγκεντρωθούν σώματα κειμένων και λεξικά για κάθε μία από τις πέντε γλώσσες, με πρόσβαση online, όπου θα βρίσκεται κανείς τις αναφερόμενες παροιμίες.

Ως αφετηρία για την παρούσα έρευνα ελήφθη ο γερμανι-

κός κατάλογος της παραπάνω συλλογής, από τον οποίο επελέγησαν οι παροιμίες που ανήκουν σε δύο τομείς: όσες έχουν ως θέμα τον χρόνο (με την ευρύτερη έννοια), οι οποίες ήταν 20 τον αριθμό, και όσες αναφέρονται στα ζώα, αυτές ήταν 24 τον αριθμό. Στη συνέχεια εξετάστηκε ποιες από τις παροιμίες και των δύο τομέων υπάρχουν στα Ελληνικά με την ίδια ή όμοια διατύπωση, ποιες με διαφορετική διατύπωση και ποιες δεν υπάρχουν καθόλου στα Ελληνικά, τουλάχιστον δεν βρέθηκε αντιστοιχία κατά την έρευνα που έγινε.

Ως βασικό εργαλείο αναζήτησης αντιστοιχιών χρησιμοποιήθηκε ο ιστότοπος του Ινστιτούτου Θερβάντες <http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/Busqueda.aspx> (Sevilla/Zurdo 2009), μέσω του οποίου υπάρχει πρόσβαση και στη συλλογή του Ν. Πολίτη και σε άλλες συλλογές. Με το σχετικό εργαλείο αναζήτησης εντοπίζονται αντιστοιχίες παροιμιών, γνωμικών κλπ. στις ευρωπαϊκές γλώσσες. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης διάφορες ηλεκτρονικές συλλογές ελληνικών παροιμιών (βλ. βιβλιογραφία).

3.3. Αποτελέσματα συγκριτικής έρευνας

Στη γερμανική συλλογή των 300 παροιμιών που ελήφθη ως βάση εντοπίστηκαν 22 παροιμίες που αναφέρονται στον χρόνο και 24 παροιμίες με αναφορές στα ζώα (σύνολο 46). Από τις 22 παροιμίες με θέμα τον χρόνο οι 18 υπάρχουν και στα Ελληνικά είτε με την ίδια, είτε με άλλη διατύπωση, είτε και με τους δύο τρόπους, δηλ. τόσο με την ίδια όσο και με διαφορετική διατύπωση, δηλ. ποσοστό 72,7%.

Από τις 24 παροιμίες που αναφέρονται στα ζώα υπάρχουν και στα Ελληνικά οι 22, δηλ. ποσοστό 91,6%. Στον τομέα αυτόν δηλ. εντοπίζονται πάρα πολλές αντιστοιχίες παροιμιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες (Γερμανικά και Ελληνικά). Τα ζώα και κυρίως τα κατοικίδια, από αρχαιοτάτων χρόνων ζούσαν κοντά στον άνθρωπο, η συμπεριφορά τους του ήταν οικεία και μπορούσε να διδαχτεί από αυτήν. Το γεγονός αυτό έδωσε αφορμή στη λαϊκή σοφία να χρησιμοποιήσει τη συμπεριφορά των ζώων, ώστε να εκφράσει μεταφορικά ή σκωπτικά αλήθειες, διδάγμα-

τα, προειδοποιήσεις κλπ. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι παροιμίες της γερμανικής συλλογής, υπάρχουν και σε τέσσερις ακόμη γλώσσες (Σλοβένικα, Σλοβάκικα, Ούγγρικά και Τσέχικα), τότε με την έρευνα που έγινε σε ελληνικές συλλογές διαπιστώθηκαν κοινές παροιμίες σε έξι ευρωπαϊκές γλώσσες: Σλοβένικα, Σλοβάκικα, Ούγγρικά, Τσέχικα, Γερμανικά και Ελληνικά.

Η παρούσα έρευνα αφορούσε δύο τομείς και ήταν ενδεικτική. Σε μελλοντική φάση της έρευνας μπορούν να συμπεριληφθούν:

– και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες στην εύρεση αντίστοιχων παροιμιών,

– άλλες θεματικές περιοχές, π.χ. παροιμίες με αναφορές σε τρόφιμα, στο φυτικό βασίλειο, στα χρώματα, στη θρησκεία, στις διάφορες ηλικιακές ομάδες (παιδί, γέρος κλπ.), στα μέλη της οικογένειας, στα ανθρώπινα χαρίσματα ή ελαττώματα, στη γεωργική ζωή, στους μήνες ή/και στις καιρικές συνθήκες. Επίσης

– μπορεί η έρευνα να διεξαχθεί σε έναν μεγαλύτερο από 300 παροιμίες αριθμό, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα σε ευρύτερη βάση για το ποσοστό των κοινών παροιμιών ανάμεσα στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα. Ακόμη

– μπορεί να ληφθεί ως αφετηρία μία ελληνική συλλογή, ώστε να διαπιστωθεί ποιες ελληνικές παροιμίες δεν υπάρχουν ή υπάρχουν με διαφορετική διατύπωση κλπ. στη γερμανική γλώσσα.

3.4. Γερμανικές παροιμίες και οι αντιστοιχίες τους στην ελληνική γλώσσα

3.4.1. Από τον τομέα με αναφορές στον χρόνο

α) Αντίστοιχες παροιμίες με την ίδια (ή όμοια) διατύπωση στα Γερμανικά και στα Ελληνικά:

Η κατηγορία αυτή είναι η μεγαλύτερη στον αριθμό και περιλαμβάνει δεκατρείς (13) από τις 22 παροιμίες Ως παραδείγ-

ματα παροιμιών με την ίδια ή όμοια διατύπωση στις δύο γλώσσες (και την ίδια σημασία) αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής:

Zeit ist Geld. – Ο χρόνος είναι χρήμα.

Die Zeit heilt alle Wunden. – Ο χρόνος είναι ο καλύτερος γιατρός.

Besser spät als nie. – Κάλιο αργά παρά ποτέ.

Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen. – Ότι μπορείς να κάνεις σήμερα μην το αναβάλλεις για αύριο.

β) Παροιμίες με διαφορετική διατύπωση στις δύο γλώσσες και όμοια σημασία

Οι παροιμίες αυτές είναι από τη συλλογή που ερευνήθηκε μόλις δύο (2) τον αριθμό:

Η πρώτη παροιμία από την κατηγορία αυτή είναι: *Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben*, δηλ. Μην επαινείς την ημέρα πριν έρθει το βράδυ και η δεύτερη είναι η παροιμία με την παρεμφερή διατύπωση *Noch ist nicht aller Tage Abend*, δηλ. (μεταφορικά) η υπόθεση δεν έχει κριθεί ακόμη, μία φράση η οποία ανάγεται στον Ρωμαίο ιστοριογράφο Τίτο Λίβιο (59 π.Χ.-17 μ.Χ.): *Nondum omnium dierum solem occidisse*. Στην ελληνική γλώσσα το νόημα αυτό εκφράζεται διαφορετικά, π.χ. με το αρχαίο ρητό *Μηδένα προ του τέλους μακάριζε*. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην ελληνική γλώσσα έχουν διασωθεί με τη μορφή παροιμίας πολλά ρητά από την αρχαία ελληνική γραμματεία, ενώ στη Γερμανική έχουν διατηρηθεί πολλά ρητά από τη ρωμαϊκή Ιστορία και την αντίστοιχη λατινική γραμματεία.

γ) Παροιμίες και με την ίδια και με διαφορετική διατύπωση

Στο δείγμα που ερευνήθηκε εντοπίστηκαν τρεις (3) τέτοιες περιπτώσεις:

Η πρώτη είναι μία παλαιά γερμανική παροιμία, η *Morgensstund' hat Gold im Mund* δηλ. Η πρωινή ώρα έχει χρυσάφι στο στόμα. Η παροιμία αυτή προέρχεται κατά μία εκδοχή από το γεγονός ότι η ρωμαϊκή θεά της αυγής, η *Aurora*, συνδεόταν με χρυ-

σάφι (λατ. aurorum) και ευημερία. Πρβλ. τη λατινική παροιμία *Aurora quia habet aurum in ore*. δηλ. *Η αυγή γιατί έχει χρυσάφι στο στόμα*. (Duden 2014: 62-63). Ο έπαινος της πρωινής ώρας μέσω παροιμιών έχει περάσει και σε πολλές άλλες γλώσσες: στα Αγγλικά: *Early to bed and early to rise, makes a man healthy and wealthy and wise*, στα Ισπανικά: *A quien madruga, Dios le ayuda* – *Όποιος σηκώνεται νωρίς, τον βοηθάει ο Θεός*, στα Ρωσικά: *Zarja denjgu rodit* – *Η αυγή δίνει τα χρήματα δηλ. την ευημερία*, καθώς και στα Ελληνικά. Στην ελληνική γλώσσα η πρωινή ώρα εξυμνείται με την (παρεμφερή) παροιμιακή παρότρυνση *θέλεις πλούτη και τιμή, μην κοιμάσαι την αυγή* και με την παροιμία *Της νύχτας τη δουλειά τη βλέπ' η μέρα και γελά*, όπου συγκρίνεται η δουλειά που γίνεται το πρωί με τη δουλειά που γίνεται το βράδυ και η δουλειά η πρωινή εμφανίζεται –σύμφωνα με την παροιμία– να υπερτερεί κατά πολύ.

Δεύτερη περίπτωση: *Man sollte sich nicht zu früh freuen*, δηλ. *Μη βιάζεσαι να χαρείς*. Το νόημα εκφράζεται στα Ελληνικά και με την ίδια φράση και με διαφορετικές (παροιμιακές) φράσεις: *Μην καμαρώνεις την αρχή προτού να δεις το τέλος* και *Μη δένα προ του τέλους μακάριζε* και –τρίτη περίπτωση– η παροιμία *Wer zuerst kommt, mahlt zuerst*, δηλ. *Όποιος έρχεται πρώτος, αλέθει πρώτος*, η οποία εκφράζεται στα Ελληνικά επίσης και με την ίδια διατύπωση και με διαφορετικές φράσεις (βλ. πίνακας 1).

δ) Γερμανικές παροιμίες χωρίς αντιστοιχία στην ελληνική γλώσσα

Οι τέσσερις (4) γερμανικές παροιμίες από τον τομέα του χρόνου, για τις οποίες δεν βρέθηκε αντιστοιχία στην ελληνική γλώσσα, είναι:

Aufgeschoben ist nicht aufgehoben. Η μετάφραση στα Ελληνικά είναι: *Ότι αναβάλλεται δεν (σημαίνει ότι) ματαιώνεται*.

Besser zu früh als zu spät. Η μετάφραση στα Ελληνικά είναι: *Καλύτερα υπερβολικά νωρίς παρά υπερβολικά αργά*. Εδώ γίνεται σύγκριση ανάμεσα στο να έρθει ή να εκτελέσει κάποιος κάτι

πολύ νωρίς και στο να καθυστερήσει, άρα το νόημα αυτής της παροιμίας δεν είναι το ίδιο με *Το γοργόν και χάριν έχει*. *Pünktlichkeit ist die Höflichkeit der Könige*. Η μετάφραση στα Ελληνικά είναι: *Η ακρίβεια στην ώρα είναι η ευγένεια των βασιλέων*. Η σημασία της παλαιάς αυτής γερμανικής παροιμίας είναι, όταν είναι κάποιος ακριβής στην ώρα του, δείχνει ότι τιμά και σέβεται τον άλλον, είναι δηλ. ισότιμο με την ευγενική συμπεριφορά των βασιλέων. *Wer zu spät kommt, den bestraf das Leben*. Μετάφραση στα Ελληνικά: *Όποιος φτάνει αργά, τιμωρείται από τη ζωή*. Η γνωστή φράση που λέγεται ότι ειπώθηκε από τον Μιχαήλ Γκορμπάτσώβ, είναι καταγεγραμμένη ως παροιμία στη συλλογή www.sprichwort-plattform.org που ερευνήθηκε, ενώ δεν βρέθηκε καταγεγραμμένη σε καμία ελληνική συλλογή.

Όλες οι γερμανικές παροιμίες από τον τομέα με αναφορές στον χρόνο, οι οποίες ερευνήθηκαν, παρουσιάζονται με τις αντιστοιχίες τους στην ελληνική γλώσσα στον παρακάτω πίνακα 1.

Πίνακας 1:

Παροιμίες με αναφορές στον χρόνο στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Alles hat seine Zeit.	Όλα έχουν τον χρόνο τους.	Κάθε πράγμα στον καιρό του.	
Aufgeschoben ist nicht aufgehoben.	Ότι αναβάλλεται δεν (σημαίνει ότι) ματαιώνεται.	Δεν βρέθηκε αντίστοιχη παροιμία στα Ελληνικά.	
Besser spät als nie.	Κάλιο αργά παρά ποτέ.		

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Besser zu früh als zu spät.	Καλύτερα υπερβολικά νωρίς παρά υπερβολικά αργά.	Δεν βρέθηκε αντίστοιχη παροιμία στα Ελληνικά.	
Die Sonne bringt es an den Tag.	Ο ήλιος θα το φέρει στην ημέρα.	Ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον.	
Die Zeit heilt (alle) Wunden.	Ο χρόνος θεραπεύει (όλες τις) πληγές.	Ο χρόνος είναι ο καλύτερος γιατρός.	
Eile mit Weile.	Η βιασύνη αργά.	Σπεύδε βραδέως. Πάω αργά γιατί βιάζομαι / για να φτάσω γρήγορα. Όποιος αγάλια πάει, φτάνει εκεί που θέλει. Όταν βιάζεσαι μην τρέχεις.	
Früh übt sich, wer ein Meister werden will.	Από νωρίς εξασκείται όποιος θέλει να γίνει ειδικός.	Η άσκηση κάνει τον μάστορη.	
Gut Ding braucht Weile.	Το καλό πράγμα χρειάζεται χρόνο.	Το καλό το πράγμα αργεί να γίνει.	
Kommt Zeit, kommt Rat.	Με την ώρα η καλή συμβουλή.	Ο χρόνος φέρνει τη σοφία.	

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben.	Μην επαινείς την ημέρα πριν έρθει το βράδυ.		Μην καμαρώνεις την αρχή προτού να δεις το τέλος. Μηδένα προ του τέλους μακάριζε.
Noch ist nicht aller Tage Abend.	Ακόμη δεν ήρθε το βράδυ. Η υπόθεση δεν έληξε ακόμη.		Μην καμαρώνεις την αρχή προτού να δεις το τέλος. Μηδένα προ του τέλους μακάριζε.
Man sollte sich nicht zu früh freuen.	Δεν πρέπει κανείς να βιάζεται να χαρεί.	Μη βιάζεσαι να χαρείς.	Μην καμαρώνεις την αρχή προτού να δεις το τέλος. Μηδένα προ του τέλους μακάριζε.
Morgenstund' hat Gold im Mund.	Η πρωινή ώρα έχει χρυσάφι στο στόμα.	Θέλεις πλούτη και τιμή, μην κοιμάσαι την αυγή.	Της νύχτας τη δουλειά τη βλέπ' η μέρα και γελά.
Pünktlichkeit ist die Höflichkeit der Könige.	Η ακρίβεια στην ώρα είναι η ευγένεια των βασιλέων.	Δεν βρέθηκε αντίστοιχη παροιμία στα Ελληνικά.	

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Rom wurde auch nicht an einem Tag erbaut.	Ούτε η Ρώμη χτίστηκε σε μία μέρα.	Το Παρίσι δεν έγινε σε μία μέρα.	
Sag niemals nie.	Ποτέ μη λες «ποτέ».		
Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen.	Ότι μπορείς να προμηθευτείς σήμερα, μην το αναβάλλεις για αύριο.	Ότι μπορείς να κάνεις σήμερα μην το αναβάλλεις για αύριο.	
Was lange währt, wird endlich gut.	Ότι αργεί να γίνει γίνεται στο τέλος καλό.	Το καλό το πράγμα αργεί να γίνει. Το γρήγορο και το καλό δεν πάν' μαζί τα δυο τους.	
Wer zuerst kommt, mahlt zuerst.	Όποιος φτάνει πρώτος, αλέθει πρώτος.	Όποιος πρόλαβε τον Κύριον είδε. Πρόφτασε τη δουλειά να μη σε πάρει από μπροστά.	
Wer zu spät kommt, den bestraft das Leben.	Όποιος αργεί να φτάσει τιμωρείται από τη ζωή.	Δεν βρέθηκε αντίστοιχη παροιμία στα Ελληνικά.	
Zeit ist Geld.	Ο χρόνος είναι χρήμα.		

3.4.2. Από τον τομέα με αναφορές στα ζώα

α) Αντίστοιχες παροιμίες με την ίδια (ή όμοια) διατύπωση στα Γερμανικά και στα Ελληνικά

Η κατηγορία αυτή είναι μαζί με την κατηγορία β) οι δύο μεγαλύτερες στον αριθμό και περιλαμβάνουν εννέα (9) και έντεκα (11) παροιμίες αντίστοιχα. Ως παραδείγματα παροιμιών με την ίδια ή όμοια διατύπωση στις δύο γλώσσες (και την ίδια σημασία) αναφέρονται ενδεικτικά:

Ist die Katze aus dem Haus, tanzen die Mäuse auf dem Tisch.

– Όταν λείπει η γάτα χορεύουν τα ποντίκια.

Eine Krähe hackt der anderen kein Auge aus. – Κόρακας κοράκου μάτι δε βγάζει.

Hunde die bellen, beißen nicht. – Σκυλί που γαυγίζει δεν δαγκώνει.

Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer. – Ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη. (κατά λέξη: Ένα χελιδόνι δεν φέρνει το καλοκαίρι.

β) Παροιμίες με διαφορετική διατύπωση στις δύο γλώσσες και όμοια σημασία

Η κατηγορία αυτή είναι με έντεκα (11) παροιμίες κατά τι μεγαλύτερη από την προηγούμενη. Ως παραδείγματα αναφέρονται ενδεικτικά τα εξής τρία:

Πρώτο παράδειγμα: γερμανική παροιμία: *Ein blindes Huhn findet auch mal ein Korn.* Μετάφραση στα Ελληνικά: *Και ένα τυφλό κοτόπουλο θα βρει κάποτε ένα σπυρί.* Αντίστοιχες παροιμίες στα Ελληνικά: *Ο Θεός ξημερώνει τη μέρα του για όλο τον κόσμο. Έχει ο Θεός για όλο τον κόσμο. Ο Θεός αργεί αλλά δεν λησμονεί.*

Δεύτερο παράδειγμα: γερμανική παροιμία: *Besser den Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach.* Μετάφραση στα Ελληνικά: *Καλύτερα το σπουργίτι στο χέρι παρά το περιστέρι στη σκεπή.* Αντίστοιχες παροιμίες στα Ελληνικά: *Κάλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρι και Κάλιο σήμερα τ' αυγό παρά αύριο την κότα.*

Τρίτο παράδειγμα: *Die Katze lässt das Mäusen nicht*, δηλ. *Η γάτα δεν αφήνει το κυνήγι των ποντικιών*. Το νόημα της παροιμίας αυτής αποδίδεται στα Ελληνικά με τέσσερις τρόπους, βλ. πίνακα 2.

γ) Παροιμίες και με την ίδια και με διαφορετική διατύπωση

Από τη συλλογή που ερευνηθήκε εντοπίστηκαν δύο παροιμίες από την κατηγορία αυτή:

Man schlägt den Sack und meint den Esel, δηλ. *Κάποιος χτυπά το σακί αντί για το γαϊδούρι*. Στα Ελληνικά η αντίστοιχη παροιμία είναι *Όταν σου φταίει το σαμάρι μην χτυπάς το γαϊδούρι* αλλά και *Τα λέω της πεθεράς για να τ' ακούει η νύφη*.

Man soll das Fell des Bären nicht verteilen, bevor er erlegt ist, δηλ. *Ζωντανής αρκούδας τομάρι μην αγοράζεις* αλλά και *Προτού σκάσουν τ' αυγά, άρχισε να μετρά πουλιά*. Βλ. Πίνακα 2 και για τις άλλες αντιστοιχίες της παροιμίας αυτής.

δ) Γερμανικές παροιμίες χωρίς αντιστοιχία στην ελληνική γλώσσα

Οι δύο γερμανικές παροιμίες, για τις οποίες δεν βρέθηκε αντιστοιχία στα Ελληνικά είναι:

Getroffene Hunde bellen. Μετάφραση στα Ελληνικά: *Σκυλιά που επλήγησαν γαυγίζουν*. Η σημασία της παροιμίας είναι ότι η έντονη διαμαρτυρία σε μία κριτική μπορεί να είναι σημάδι ενοχής. Η παροιμία αυτή δεν υπάρχει ούτε στα Σλοβάκικα ούτε στα Ούγγρικα από τις πέντε γλώσσες της συλλογής www.sprichwort-plattform.org, η οποία ελήφθη ως βάση για την παρούσα έρευνα, ενώ υπάρχει στα Σλοβένικα και στα Τσέχικα.

Viele Hunde sind des Hasen Tod. Μετάφραση στα Ελληνικά: *Τα πολλά σκυλιά είναι ο θάνατος του λαγού*. Η σημασία της παροιμίας είναι: *Όταν υπάρχουν πολλοί (και δυνατότεροι) αντίπαλοι δεν υπάρχει περίπτωση να σωθεί κάποιος (ή κάτι)*.

Όλες οι γερμανικές παροιμίες από τον τομέα με αναφορές στα ζώα που ερευνηθήκαν, παρουσιάζονται με τις αντιστοιχίες τους στην ελληνική γλώσσα στον παρακάτω πίνακα 2.

Πίνακας 2:
Παροιμίες με αναφορές στα ζώα
στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Den Letzten beißen die Hunde.	Τα σκυλιά δαγκώνουν τον τελευταίο.	Το σκυλί δαγκώνει τον τελευταίο.	
Der Fisch stinkt vom Kopf her.	Το ψάρι βρωμάει από το κεφάλι.	Το ψάρι από το κεφάλι βρωμάει.	
Der frühe Vogel fängt den Wurm.	Το πουλί που φτάνει νωρίς πιάνει το σκουλήκι.		Όποιος πρόλαβε τον Κύριον είδε.
Der Mensch ist ein Gewohnheitstier.	Ο άνθρωπος είναι ζώο της συνήθειας.	Ο άνθρωπος είναι ζώο της συνήθειας.	
Die Katze lässt das Mäusen nicht.	Η γάτα δεν αφήνει (δηλ. δεν εγκαταλείπει) το κυνήγι των ποντικιών.		Η φύση οδηγεί και η πείρα διδάσκει. Η συνήθεια δευτέρα φύσις. Όποιος μικρομαθαίνει δεν μεγαλοαφήνει. Ο λύκος κι αν εγέρασε κι άσπρισε το μαλλί του, ούτε τη γνώμη άλλαξε ούτε την κεφαλή του.

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Die Ratten verlassen das sinkende Schiff.	Οι αρουραίοι εγκαταλείπουν το καράβι όταν βουλιάζει.	Όταν βουλιάζει το καράβι, φεύγουν πρώτα τα ποντίκια.	
Ein blindes Huhn findet auch mal ein Korn.	Ακόμα και ένα τυφλό κοτόπουλο θα βρει κάποτε ένα σπυρί. Ενν: Ακόμα και ο πιο χαζός κάποτε θα έχει επιτυχία.		Δεν βλέπει ο τυφλός αλλά βλέπει ο Θεός. Ο Θεός αργεί αλλά δεν λησμονεί.

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Eine Krähe hackt der anderen kein Auge aus.	Ένα κοράκι δεν βγάζει το μάτι σε άλλο (κοράκι).	Κόρακας κοράκου μάτι δεν βγάζει.	
Einem geschenkten Gaul schaut man nicht aufs Maul.	Όταν σου χαρίζουν ένα ψωροάλογο δεν το κοιτάς στο στόμα.	Σε κάποιον χαρίζαν γάϊδαρο και τον κοίταζε στα δόντια.	

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer.	Ένα χελιδόνι δεν φέρνει το καλοκαίρι.	Ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη.	
Getroffene Hunde bellen.	Σκυλιά που επλήγησαν γαυγίζουν.	Δεν βρέθηκε αντίστοιχη παροιμία στα Ελληνικά.	
Hunde, die bellen, beißen nicht.	Τα σκυλιά που γαυγίζουν δεν δαγκώνουν.	Σκυλί που γαυγίζει δεν δαγκώνει.	
In der Not frisst der Teufel Fliegen.	Στην ανάγκη ο διάβολος τρώει και μύγες.		Νόστιμα και τα κάρδαμα σε όποιον έχει πείνα.
Ist die Katze aus dem Haus, tanzen die Mäuse auf dem Tisch.	Όταν λείπει η γάτα από το σπίτι χορεύουν τα ποντίκια επάνω στο τραπέζι.	Όταν λείπει η γάτα χορεύουν τα ποντίκια.	
Jedem Tierchen sein Pläsierchen.	Στο κάθε ζώακι ότι το ευχαριστεί.		Περί ορέξεως ουδείς λόγος.
Kleinvieh macht auch Mist.	Και το μικρό ζώο κάνει ζημιά.		Μικρή τρύπα μεγάλο καράβι βουλιάζει. Και το βόλι είναι μικρό μα σκοτώνει και θηριό.

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Lieber den Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach.	Καλύτερα το σπουργίτι στο χέρι παρά το περιστέρι στη σκεπή.		Κάλιο σήμερα τ' αυγό παρά αύριο την κότα. Κάλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρι.
Man kann die Pferde zur Tränke führen, saufen müssen sie selbst.	Μπορείς να πας τα άλογα στην πηγή αλλά να πιουν θα πρέπει μόνα τους.		Αν δεν έχεις νύχια να ξυστείς μη περιμένεις να σε ξύσουν άλλοι.
Man schlägt den Sack und meint den Esel.	Κάποιος βαρεί το σακί αντί για το γαϊδούρι.	Όταν σου φταίει το σαμάρι, μη χτυπάς το γαϊδούρι.	Τα λέω της πεθεράς για να τ' ακούει η νύφη.
Man soll das Fell des Bären nicht verteilen, bevor er erlegt ist.	Μη μοιράζεις (ενν. μην υπόσχεσαι) το τρίχωμα της αρκούδας όσο αυτή είναι ζωντανή.	Ζωντανής αρκούδας τομάρι μην αγοράζεις.	Προτού σκάσουν τ' αυγά άρχισε να μετρά πουλιά. Τα ψάρια στο γιαλό και το τηγάνι στη φωτιά. Ακόμη δεν τον είδαμε, Γιάννη τον εβγάλαμε.

Γερμανική παροιμία	Ελληνική μετάφραση	Αντίστοιχη παροιμία στην ελληνική γλώσσα	
		Με ίδια (ή όμοια) διατύπωση	Με διαφορετική διατύπωση
Mit Speck fängt man Mäuse.	Με ξύγκι πιάνεις ποντικούς.		Χωρίς δόλο ψάρι δεν πιάνεται.
Nachts sind alle Katzen grau.	Τη νύχτα όλες οι γάτες είναι γκρι.		Στο παζάρι πολλά γαϊδούρια μοιάζουν.
Viele Hunde sind des Hasen Tod. ¹	Τα πολλά σκυλιά είναι ο θάνατος του λαγού.	Δεν βρέθηκε αντίστοιχη παροιμία στα Ελληνικά.	
Wenn es dem Esel zu wohl wird, geht er aufs Eis.	Όταν τα μυαλά του γαϊδάρου πάρουν αέρα πάει (να περπατήσει) στον πάγο. ²		Το μυρμήγκι σαν είναι να χαθεί βγάζει φτερά. Όποιος ψηλώνεται πέφτει και σκοτώνεται.

Όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα που έγινε, ανάμεσα στις δύο γλώσσες υπάρχουν αντιστοιχίες σε πολλές γνωστές παροιμίες. Το γεγονός αυτό προσφέρει στον διδάσκοντα αρκετές δυνατότητες να τις εντάξει στο μάθημα της ξένης γλώσσας, αλλά και διευκολύνει τον Έλληνα μαθητή που μαθαίνει τη Γερμανική ως ξένη γλώσσα, να γνωρίσει μερικές από τις πιο γνωστές γερμανικές παροιμίες. Στη συνέχεια παρουσιάζονται στο δεύτερο μέρος του άρθρου ορισμένες προτάσεις για την ένταξη των παροιμιών στο μάθημα της ξένης γλώσσας.

4. Διδακτική προσέγγιση - Οι παροιμίες στο μάθημα της ξένης γλώσσας

Στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες οι παροιμίες εντάσσονται μαζί με τις στερεότυπες φράσεις, τους ιδιωματισμούς και τα αποφθέγματα, στη λεξιλογική και στην κοινωνιογλωσσολογική ικανότητα (Συμβούλιο της Ευρώπης 2008: 138). Το γεγονός αυτό συνιστά σημαντικό λόγο για την ένταξη των παροιμιών στο μάθημα της ξένης γλώσσας, πέρα από το ότι οι παροιμίες αποτελούν από μόνες τους μία πολιτιστική αξία, η οποία αξίζει να μεταδοθεί. Υποστηρίζουμε την άποψη, η οποία έχει διατυπωθεί στη γερμανική βιβλιογραφία (Baur / Chlosta 1996: 21) ότι κατά την εκμάθηση της ξένης γλώσσας, σημαντικό είναι οι μαθητές να γνωρίσουν και να μπορούν να κατανοούν ορισμένες γνωστές παροιμίες και όχι τόσο να τις χρησιμοποιούν. Σε σχετικά εγχειρίδια και σε ηλεκτρονικές σελίδες στο διαδίκτυο υπάρχουν ποικίλες ασκήσεις για τη διδασκαλία των παροιμιών, –ορισμένες είναι και σε μορφή παιχνιδιού– με στόχο τόσο τη γνώση, όσο και τη χρήση τους, ώστε ο διδάσκων να μπορεί να επιλέγει τις κατάλληλες κατά περίπτωση, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο των μαθητών του. Ενδεικτικά αναφέρουμε για τη γερμανική γλώσσα:

- το άρθρο της H. Hrisztova-Gotthardt (2006) “Neue Bessen kehren gut, aber die alten kennen die Ecken”,
- το ηλεκτρονικό τεύχος της K. Bauer-Weisenstein *Redewendungen und Sprichwörter*,
- τη μεταπτυχιακή εργασία της K. Schmolzová (2011) *Phraseologische Übungen mit Orientierung auf Sprichwörter im Deutschunterricht* και
- τον ιστότοπο www.spruchwort-plattform.org (Jesenšek).

Παρά το γεγονός ότι υπάρχει ποικιλία ασκήσεων για την εκμάθηση των παροιμιών, δεν είναι απαραίτητο να διδάσκονται ως χωριστό κεφάλαιο, αλλά μπορεί να αναφέρονται παραδείγ-

ματα κατά τη διδασκαλία του λεξιλογίου ή της Γραμματικής. Η ένταξη των παροιμιών στο μάθημα της γλώσσας, της ξένης και της μητρικής, συμβάλλει στην ανάπτυξη της:

- λεξιλογικής ικανότητας,
- γραμματικής ικανότητας,
- πραγματολογικής ικανότητας,
- κοινωνιογλωσσολογικής ικανότητας και
- διαπολιτισμικής ικανότητας.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στη χρησιμότητα των παροιμιών για την ανάπτυξη των ικανοτήτων που αναφέρθηκαν. Τα παραδείγματα είναι ενδεικτικά και προέρχονται από την ελληνική γλώσσα, μπορούν όμως να βρεθούν αντιστοίχως κατάλληλα παραδείγματα για οποιαδήποτε άλλη γλώσσα.

4.1. Ανάπτυξη της λεξιλογικής ικανότητας

Οι περισσότερες παροιμίες περιέχουν λέξεις, οι οποίες ανήκουν σε συγκεκριμένα σημασιολογικά ή λεκτικά πεδία, γεγονός που τις καθιστά ιδιαίτερα χρήσιμες στην εκμάθηση του λεξιλογίου. Για παράδειγμα, με παροιμίες που αναφέρονται σε ζώα ή στην καθημερινή ζωή μπορεί ο μαθητής να μάθει ή να εμπεδώσει το αντίστοιχο λεξιλόγιο του πεδίου. Εικόνες είναι εδώ ιδιαίτερα αποτελεσματικές, καλλιεργούν το ενδιαφέρον του μαθητή και προσφέρονται για τη διδασκαλία της γλώσσας σε χαμηλά επίπεδα και σε μικρές ηλικίες.

Οι παροιμίες που αναφέρονται σε ιδιότητες του ανθρώπινου χαρακτήρα μπορούν να στηρίξουν την εκμάθηση ή την επανάληψη λέξεων από τα λεκτικά πεδία «προσόντα - ελαττώματα του ανθρώπινου χαρακτήρα», όπως για παράδειγμα:

1. Η σημασία της παροιμίας είναι ότι δεν υπάρχει περίπτωση να σωθεί κανείς όταν έχει να τα βάλει με πολλούς αντιπάλους.
2. Το νόημα της παροιμίας είναι ότι η υπεροψία και η έπαρση μπορούν να οδηγήσουν κάποιον σε αλόγιστες πράξεις, οι οποίες μπορεί και να του στοιχίσουν ακριβά. Η ίδια σημασία εκφράζεται και με την παροιμία *Hochmut kommt vor dem Fall* (δηλ. Πριν την πτώση η υπεροψία).

- η παροιμία *Καθαρός ουρανός αστραπές δεν φοβάται*, μπορεί να συνοδεύσει την εκμάθηση της λέξης *τιμότητα*,
- η παροιμία *Κάνε το καλό και ρίχ' το στο γιαλό* την εκμάθηση της λέξης *καλοσύνη*,
- η παροιμία *Όποιος ζητάει τα πολλά, χάνει και τα λίγα* τη λέξη *πλεονεξία*,
- η παροιμία *Τα πολλά λόγια είναι φτώχεια* εξηγεί πολύ καλά πόσο περιττή είναι η άσκοπη πολυλογία, ενώ
- με την παροιμία *Εδώ καράβια χάνονται, βαρκούλες αρμενίζουν* δηλώνεται μεταφορικά η *αδιαφορία*.

Αντίστοιχες παροιμίες μπορούν να βρεθούν και για την *εργατικότητα*, τη *φιλομάθεια*, την *επιμονή*, την *υπομονή*, την *ολιγωρία*, την *υπεροψία*, και άλλες ιδιότητες του ανθρώπινου χαρακτήρα.

4.2. Ανάπτυξη της γραμματικής ικανότητας

Η μορφολογική-συντακτική μορφή των περισσότερων παροιμιών αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό ένα «γραμματικό μίνιμουμ», δηλ. δομές και φαινόμενα, τα οποία πρέπει να κατακτήσει ο μαθητής της ξένης γλώσσας. Επιπλέον, επειδή είναι αρκετά σύντομες, ακριβείς, περιεκτικές, και έχουν ομοιοκαταληξίες, είναι εύκολες στην απομνημόνευση. Για το λόγο αυτό μπορούν να αναφερθούν ως παραδείγματα για την εφαρμογή γραμματικών κανόνων και ακόμη να βοηθήσουν στην εκμάθηση ή/και εμπέδωση γραμματικών φαινομένων της ξένης γλώσσας. Ως παραδείγματα αναφέρονται ενδεικτικά τα εξής:

- Για τους χρόνους του ρήματος: *Ότι σπέρνεις, θερίζεις και Όπου υπάρχει καπνός υπάρχει και φωτιά* (Ενεστώτας), *Το χωριό καιγότανε κι η νύφη στολιζότανε* (Παρατατικός), *Έβαλαν το λύκο να φυλάει τα πρόβατα και Είπε ο γάϊδαρος τον πετεινό: "κεφάλια"* (Αόριστος), *Και τούτος ο ανήφορος κατήφορο θα φέρει* (Μέλλοντας).
- Άρνηση: *Ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη*.
- Παθητική φωνή: *Όλα εδώ πληρώνονται και Κοντά στο βασιλικό ποτίζεται και η γλάστρα*.

- Επιρρήματα: *Ποτέ μη λες ποτέ* και *Ότι μπορείς να κάνεις σήμερα, μην το αναβάλλεις για αύριο* (χρονικά επιρρήματα) και *Ο θεός είναι ψηλά αλλά βλέπει χαμηλά* (τοπικά επιρρήματα).
- Αντωνυμίες: *Δείξε μου το φίλο σου, να σου πω ποιος είσαι* (προσωπικές και κτητικές αντωνυμίες).
- Σύνδεσμοι: *Η φύση οδηγεί και η πείρα διδάσκει* (παρατακτικοί σύνδεσμοι), *Ο θεός είναι ψηλά, αλλά βλέπει χαμηλά* και *Η βιάση ψήνει το ψωμί μα δεν το καλοψήνει* (αντιθετικοί σύνδεσμοι), *Ή στραβός είν' ο γιαλός ή στραβά αρμενίζουμε* (διαζευκτικοί σύνδεσμοι), *Αν δεν αστράψει, δεν βροντά, κι αν δε βροντά δε βρέχει* (υποθετικοί σύνδεσμοι / υποθετικές προτάσεις), *Όταν λείπει η γάτα, χορεύουν τα ποντίκια* (χρονικοί σύνδεσμοι / χρονικές προτάσεις), *Φωνάζει ο κλέφτης, για να φοβηθεί ο νοικοκύρης* (τελικό σύνδεσμοι / τελικές προτάσεις).
- Αποκλίσεις από τον κανόνα στη σύνταξη των προτάσεων: *Κάθε αρχή και δύσκολη* και *Τέλος καλό όλα καλά* (ελλειπτικές προτάσεις), *Ο καλός ο καπετάνιος στη φουρτούνα φαίνεται και Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν* (απόκλιση από τη συνήθη θέση των όρων στην πρόταση).
- Σχήματα λόγου: Σε ορισμένες παροιμίες διακρίνεται κάποια φιλολογική νότα και γίνεται χρήση ιδιαίτερων εκφραστικών μέσων. Η αναφορά κατάλληλων παραδειγμάτων μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση αντίστοιχων σχημάτων λόγου. Για παράδειγμα το σχήμα της *παρήχησης* με τις παροιμίες *Τέλος καλό όλα καλά* και *Ο θεός είναι ψηλά, αλλά βλέπει χαμηλά* (και στις δύο επαναλαμβάνεται σε κάθε λέξη ο φθόγγος λ), η *μεταφορά* με τις παροιμίες *Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει* και *Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό*, η *προσωποποίηση* συναντάται (π.χ.) στις παροιμίες *Και οι τοίχοι έχουν αφτιά*, *Ο χρόνος είναι ο καλύτερος γιατρός* και *Της νύχτας τη δουλειά τη βλέπει η μέρα* και *γελά*, και όσο για την *ομοιοκαταληξία*, μπορεί

να βρει ο εκάστοτε διδάσκων πάρα πολλά παραδείγματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε *Κάλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρι* και την αγγλική παροιμία *Ένα μήλο την ημέρα το γιατρό τον κάνει πέρα* (*An apple every day keeps the doctor away*).

4.3. Εξάσκηση της προφοράς

Οι παροιμίες μπορούν να χρησιμεύσουν και για την εκμάθηση / εξάσκηση της προφοράς. Η σωστή άρθρωση ορισμένων φθόγγων προκαλεί συχνά δυσκολίες σε κάποιον μη φυσικό ομιλητή, όπως για παράδειγμα οι φθόγγοι θ και δ κατά την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας ως ξένης. Με την παροιμία λοιπόν *Η ελιά έχει σοδειά έχει και αναποδιά* εξασκείται η άρθρωση του δ, αλλά και του λ (σε ορισμένα περιβάλλοντα) και με την παροιμία *Θέλεις θέριζε και δένε, θέλεις δένε και κουβάλα* εξασκείται πάλι η άρθρωση των φθόγγων θ και δ.

4.4. Ανάπτυξη της πραγματολογικής ικανότητας

Σύμφωνα με τον θεμελιωτή της θεωρίας των λεκτικών πράξεων John Austin (2002: 30), κάθε φράση είναι μία επικοινωνιακή πράξη, κατά την οποία δεν περιγράφεται μόνο μία κατάσταση ή ένα γεγονός, αλλά επιδιώκεται συγκεκριμένος επικοινωνιακός στόχος. Για την επίτευξη του στόχου αυτού δεν αρκούν μόνο γραμματικές και λεξιλογικές γνώσεις. Είναι απαραίτητο να διατυπώνονται ενίοτε συγκεκριμένα φραστικά σχήματα, τα οποία υπάρχουν σε κάθε γλώσσα και γίνονται εμφανή, όταν αυτή χρησιμοποιείται ή διδάσκεται. Οι παροιμίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και με αυτή τη διάσταση και να επιτελέσουν πραγματολογική λειτουργία στο λόγο. Σύμφωνα με τους Röhrich/Mieder (1977: 81) «οι παροιμίες μπορούν να λειτουργήσουν [...] ως προειδοποίηση, επιβεβαίωση, μέσο πειθούς, διαπίστωση, συμβουλή, εξήγηση, παρηγοριά, χαρακτηρισμός, περιγραφή, ή δικαιολογία». Με αφετηρία τη θέση αυτή μπορούμε να θεωρήσουμε τις παροιμίες ως λεκτικές πράξεις, οι οποίες πραγματώνονται σε διάφορες επικοινωνιακές καταστάσεις του

προφορικού λόγου και χρησιμεύουν στην επίτευξη συγκεκριμένων επικοινωνιακών στόχων.

Συνεπώς, προκειμένου ο μαθητής της ξένης γλώσσας να ανταποκριθεί ικανοποιητικά σε κάποια περίσταση συνομιλίας, είναι σκόπιμο να γνωρίσει στο μάθημα τουλάχιστον ορισμένες γνωστές παροιμίες και τη σημασία τους (για τη γερμανική γλώσσα ένα τέτοιο μίνιμουμ ανέρχεται περίπου στον αριθμό 50, σύμφωνα με τους Baur / Chlosta 1996: 24). Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής:

- προετοιμάζεται επιτυχώς για κάποια επικοινωνιακή περίπτωση, κατά την οποία ο συνομιλητής του χρησιμοποιεί παροιμίες, για να εκφραστεί μεταφορικά,
- εξασκείται στην κατανόηση παροιμιών και αντιπαροιμιών, τις οποίες συναντά σε γραπτά κείμενα ή σε διαφημίσεις,
- συνειδητοποιεί ότι πάρα πολλές παροιμίες έχουν μία ή/και περισσότερες αντιστοιχίες στη μητρική του γλώσσα ή και σε άλλες γλώσσες, δηλ. έχουν χαρακτήρα διεθνισμού και ακόμη
- αποκτά την ικανότητα να χρησιμοποιήσει και ο ίδιος κάποτε μία παροιμία, προκειμένου να επιτύχει έναν επικοινωνιακό στόχο.

Στα παρακάτω παραδείγματα, οι παροιμίες έχουν την ιδιότητα να επιτελούν επικοινωνιακές λειτουργίες που αναφέρθηκαν. Διευκρινίζεται και σε αυτό το σημείο ότι για τις παροιμίες με την ιδιότητά τους αυτή, δηλ. τη δυνατότητα επίτευξης επικοινωνιακών στόχων, μπορεί να γίνει λόγος όχι μόνο στο μάθημα της ξένης, αλλά και της μητρικής γλώσσας – βέβαια με διαφορετικά παραδείγματα – και να καταστεί δυνατόν να εκτελεστούν ακόμα και ενδιαφέροντα σχέδια εργασίας από τους μαθητές. Με τις παροιμίες μπορεί λοιπόν κανείς να εκφράσει:

- προειδοποίηση: *Όποιος βιάζεται σκοντάφτει και Όποιος σκάβει το λάκκο του άλλου πέφτει ο ίδιος μέσα,*
- συμβουλή / σύσταση: *Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν και Ότι μπορείς να κάνεις σήμερα μην το αναβάλλεις για αύριο,*

- διαπίστωση (αρνητική): *Ότι λάμπει δεν είναι χρυσός,*
- άποψη / κρίση για κάποιον φίλο: *Ο καλός ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται,*
- ένδειξη στην αρχή μίας διαδικασίας: *Η καλή μέρα από το πρωί φαίνεται,*
- απογοήτευση: *Τ' είχες Γιάννη, τ' είχα πάντα,*
- δήλωση εναλλακτικής λύσης: *Το καλό το παλληκάρι ξέρει και άλλο μονοπάτι,*
- συνήθεια στις ταλαιπωρίες: *Μαθημένα τα βουνά απ' τα χιόνια,*
- έκπληξη: *Ή στραβός είν' ο γιαλός ή στραβά αρμενίζουμε,*
- επιμονή: *Ο επιμένων νικά,*
- προτροπή / πρόκληση: *Οι δρόμοι είναι ανοικτοί και τα σκυλιά δεμένα,*
- έλλειψη συνεννόησης / έκκληση για συνεννόηση: *Μαζί μιλάμε και χώρια καταλαβαίνουμε,*
- συνεργασία: *Το 'να χέρι νίβει τ' άλλο και τα δυο το πρόσωπο,*
- ειρωνεία: *Τώρα στα γεράματα μάθε γέρο γράμματα,*
- υπερβολική βιασύνη: *Τα ψάρια στο γιαλό και το τηγάνι στη φωτιά,*
- δικαιολογία: *Όποιος δε θέλει να ζυμώσει δέκα μέρες κοσκινίζει,*
- ενθάρρυνση: *Κάθε αρχή και δύσκολη.*

Μπορεί ακόμη με την κατάλληλη παροιμία να εκφραστεί σε κάποια συνομιλία: ικανοποίηση, έπαινος, περιέργεια, προνοητικότητα, θαυμασμός, αδιαφορία, έκκληση για δίκαιη μεταχείριση και πολλές ακόμη λεκτικές πράξεις.

4.5. Ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσολογικής ικανότητας

Οι παροιμίες περιέχουν εύστοχες παρατηρήσεις για την καθημερινή και κοινωνική ζωή, ενσωματώνουν στάσεις και αλήθειες για τη ζωή και ως εκ τούτου είναι τμήμα του λαϊκού πολιτισμού. Επιπλέον, καθώς τις συναντάμε σήμερα σε διαφημίσεις, άρθρα, τίτλους εφημερίδων ή ακόμη και σε σκίτσα, συχνά

με υπαινιγμούς για διάφορα θέματα της επικαιρότητας – είτε αυτούσιες είτε τροποποιημένες, ως αντιπαροιμίες – συμβάλλουν στο να γνωρίσει κανείς όχι μόνο τη λαϊκή σοφία, αλλά και τις αξίες, τις ελπίδες, ακόμη και τα συναισθήματα των μελών μίας γλωσσικής κοινότητας σήμερα. Η γνώση αυτή, η οποία εκφράζεται μέσω των παροιμιών μεταφορικά, με μία «γλώσσα» που θεωρείται σε όλους γνωστή, αποτελεί συνιστώσα του γλωσσικού τομέα της κοινωνιογλωσσολογικής ικανότητας (Κοινό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες: 138).

4.6. Ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας

Πολλές παροιμίες είναι κοινές σε πολλές γλώσσες, αποτελούν δηλ. ένα είδος διεθνισμών, ορισμένες υπάρχουν μόνο σε μία γλώσσα και μας δίνουν εικόνα για:

- την παράδοση, τις αξίες, τη νοοτροπία ενός λαού: *Η ακρίβεια στην ώρα είναι η ευγένεια των βασιλέων, λένε οι Γερμανοί,*
  - την αγροτική ζωή και τις γεωργικές δραστηριότητες: *Αν ρίξει ο Μάρτης δυο νερά κι ο Απρίλης άλλο ένα, χαρά σ' εκείνον το ζευγάρι που 'χει πολλά σπαρμένα και ως τα Φώτα σπέρνε στάρι κι ως τ' Αγιαντωνιού κριθάρι,*
  - τα προϊόντα ενός τόπου: *Η ελιά έχει σοδειά έχει και αναποδιά, Κάθε πράμα στον καιρό του κι ο κολιός τον Αύγουστο, Έχει κι αλλού πορτοκαλιές που κάνουν πορτοκάλια,*
  - τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε μία χώρα: *Ο Φλεβάρης κι αν φλεβίσει, καλοκαίρι θα μυρίσει και Από Μάρτη καλοκαίρι και από Αύγουστο χειμώνα,*
  - τη θρησκεία και τη σημασία της: *Μην τάξεις σ' Άγιο κερί και σε παιδί παιχνίδι και Το πολύ το Κύριε ελέησον το βαριέται κι ο παπάς,*
  - τις προλήψεις: *Τετάρτη και Παρασκευή τα νύχια σου μην κόψεις, και Κυριακή να μη λουστείς αν θέλεις να προκόψεις.*
- Μπορεί ακόμη να αναφέρονται
- στην Ιστορία: *Αν σ' αρέσει μπάρμπα Λάμπρο ξαναπέρν' από την Άνδρο και Πάταξον μεν άκουσον δε και*
  - στη μυθολογία ενός λαού: *Ιδού η Ρόδος ιδού και το πήδημα.*

Καθώς οι παροιμίες δίνουν εικόνα για την πολιτιστική και πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού, μπορούν μέσω αυτών να μεταδοθούν στους μαθητές πολιτιστικές γνώσεις για μία συγκεκριμένη γλωσσική κοινότητα. Για παράδειγμα, η Ελλάδα είναι μία κατ' εξοχήν παράκτια και θαλάσσια χώρα με χιλιάδες νησιά, βραχονησίδες, κόλπους, όρμους κλπ. Για το λόγο αυτό εικόνες από τη ζωή κοντά στη θάλασσα, τις συνήθειες και τις ικανότητες των ναυτικών κλπ. έχουν αποτυπωθεί σε πολλές ελληνικές παροιμίες, όπως: *Χωρίς πανιά χωρίς κουπιά, άγιε Νικόλα βόθηθα, Καιρός πανιά καιρός κουπιά, Ο καλός ο καπετάνιος στη φουρτούνα φαίνεται.*

Πολλές ελληνικές παροιμίες αναφέρονται στον τομέα της θρησκείας, καθώς η θρησκεία έπαιζε και παίζει μέχρι σήμερα σημαντικό ρόλο στην ελληνική γλωσσική κοινότητα (με συχνή αναφορά λέξεων από το αντίστοιχο λεκτικό πεδίο, όπως *θεός, άγιος, παπάς, εκκλησιά*, κλπ.). Άλλες παροιμίες μας δίνουν στοιχεία για τις ιδιότητες, με τις οποίες έχει χαρακτηρίσει η λαϊκή σοφία καθέναν από τους δώδεκα μήνες του χρόνου, ενώ σε άλλες έχει εκμεταλλευτεί το γεγονός ότι στην ελληνόφωνη κοινωνία είναι συχνό το όνομα *Γιάννης* και έχει εκφράσει με αλληγορικό, σκωπτικό και ενίοτε αντιφατικό τρόπο χαρακτηριστικά των ατόμων που φέρουν το όνομα αυτό.

5. Σύνοψη αποτελεσμάτων - επίλογος

Στο πρώτο μέρος του παρόντος άρθρου παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα μίας συγκριτικής μελέτης, με την οποία διαπιστώθηκαν αντιστοιχίες παροιμιών ανάμεσα σε έξι ευρωπαϊκές γλώσσες. Κατά την έρευνα αυτή δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη σύγκριση παροιμιών ανάμεσα στη γερμανική και στην ελληνική γλώσσα. Ως βάση ελήφθη η συλλογή www.sprichwort-plattform.org (Jesenšek), η οποία περιλαμβάνει 300 αντίστοιχες παροιμίες στα Σλοβένικα, στα Σλοβάκικα, στα Ούγγρικα στα Τσέχικα και στα Γερμανικά. Με βάση τον γερμανικό κατάλογο αυτής της συλλογής εξετάστηκαν ενδεικτικά οι αντιστοιχίες παροιμιών στην ελληνική γλώσσα από δύο τομείς: παροιμίες με

αναφορές στον χρόνο και παροιμίες με αναφορές στα ζώα. Τα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ως εξής:

- Επί συνόλου 46 παροιμιών (22 με αναφορές στον χρόνο και 24 με αναφορές στα ζώα) οι 40 υπάρχουν και στα Ελληνικά, είτε με την ίδια είτε με διαφορετική διατύπωση, δηλ. ποσοστό σχεδόν 87% (86,9%).
- Το ποσοστό για κάθε μία από τις δύο ομάδες που ερευνήθηκαν είναι αντίστοιχα 72,7% για τον τομέα του χρόνου και 91,6% για τον τομέα με αναφορές στα ζώα. Διαπιστώθηκε δηλ. ότι σε έναν αρκετά υψηλό βαθμό αντίστοιχες παροιμίες αποτελούν μία κοινή «γλώσσα», η οποία έχει επιζήσει εδώ και αιώνες, και η οποία είναι γνωστή και χρησιμοποιείται από τα μέλη τουλάχιστον έξι ευρωπαϊκών γλωσσικών κοινοτήτων.
- Δεν αποκλείεται το γεγονός οι ίδιες παροιμίες να έχουν αντιστοιχίες και σε άλλες ευρωπαϊκές ή και σε άλλες εκτός Ευρώπης γλώσσες, οι οποίες δεν έχουν συμπεριληφθεί στη συλλογή www.sprichwort-plattform.org.

Με τη μελέτη που έγινε επιβεβαιώθηκε ακόμη ότι:

- παρά τις γλωσσικές μεταβολές που σημειώνονται, υπάρχει στον τομέα του λεξιλογίου ένα μίνιμουμ παροιμιών, το οποίο είναι εξαιρετικά ανθεκτικό στη γλωσσική μεταβολή και στον κίνδυνο να πάψει να χρησιμοποιείται. Το μίνιμουμ αυτό διατηρείται και στο επίπεδο του συστήματος (langue) και στο επίπεδο της χρήσης (parole).

Στο δεύτερο μέρος του άρθρου παρουσιάστηκε μία διδακτική προσέγγιση των παροιμιών με στόχο να καταδειχτεί η πολύπλευρη χρησιμότητά τους στη διδασκαλία της γλώσσας, κυρίως της ξένης, αλλά και της μητρικής. Ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει εκάστοτε τα κατάλληλα παραδείγματα, ανάλογα αν διδάσκει τη μητρική ή μία ξένη γλώσσα στους μαθητές του. Ξεκινώντας από την αναφορά που κάνει στις παροιμίες το *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες*, εδείχθη πώς οι παροιμίες μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της λεξιλογικής, της γραμματικής, της πραγματολογικής και της διαπολιτισμικής

ικανότητας του μαθητή. Επίσης μπορούν να χρησιμεύσουν και στην εξάσκηση της σωστής προφοράς μίας γλώσσας.

Όπως επιβεβαιώνεται από τα σχετικά παραδείγματα, στις παροιμίες υπάρχει ένα σημαντικό τμήμα του λεξιλογικού και γραμματικού γλωσσικού «πυρήνα», καθώς και βασικών σχημάτων λόγου που καλείται να κατακτήσει ο μαθητής. Η πραγματολογική τους λειτουργία στον λόγο συνίσταται στο ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως λεκτικές πράξεις (speech acts σύμφωνα με τον John Austin) σε διάφορες περιστάσεις προφορικής επικοινωνίας για την πραγμάτωση συγκεκριμένων επικοινωνιακών στόχων. Επίσης απεικονίζουν την εξωγλωσσική πραγματικότητα, όπως την αντιλαμβάνονται τα μέλη μίας γλωσσικής κοινότητας, μας δείχνουν τη νοοτροπία και τις αξίες της κοινότητας αυτής (διαπολιτισμική διάσταση). Η αναφορά κατάλληλων παραδειγμάτων σε κάθε κατηγορία είχε ως στόχο να δείξει το πλούσιο εκπαιδευτικό «δυναμικό» που προσφέρουν οι παροιμίες στον καθηγητή μίας γλώσσας.

Τόσο στο πρώτο (συγκριτική προσέγγιση) όσο και στο δεύτερο μέρος του άρθρου (διδασκτική προσέγγιση), η επιλογή αντίστοιχων παραδειγμάτων πλαισιώθηκε με σχετικές αναφορές στη γλωσσολογική θεωρία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Austin, John Langshaw (2002). *Zur Theorie der Sprechakte*. (Γερμανική μετάφραση του πρωτοτύπου *How to do things with words*, 1962.) Stuttgart: Reclam.
- Bauer-Weisenstein, Karin (χ.χ.). "Redewendungen und Sprichwörter". www.hueber.de/sixcms/media.php/36/redewendungen.pdf.
- Baur, Rupprecht S. και Christoph, Chlosta (1996). "Welche Übung macht den Meister? Von der Sprichwortforschung zur Sprichwortdidaktik". *Fremdsprache Deutsch* 2: 17-24.
- Duden (2014). *Sprichwörter und Redewendungen aus aller Welt*.

Wo es Katzen und Hunde regnet. Berlin, Mannheim und Zürich: Dudenverlag.

- Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina (2006). "Neue Besen kehren gut, aber die alten kennen die Ecken: Zum Stellenwert von Sprichwörtern und Antisprichwörtern im DaF-Unterricht", *Focus on German Studies* 13: 115-128.
<https://drc.libraries.uc.edu/bitstream/handle/2374.UC/2008/Hrisztova-Gotthardt,%20Hrisztalina%3B%20Zum%20Stellenwert%20von%20Sprichwoertern%20und%20Antisprichwoertern%20im%20DaF-Unterricht.pdf?sequence=1>
- Jesenšek, Vida, Projektleiterin (2008-2010). *Sprich Wort-Plattform*. <http://www.sprichwort-plattform.org/sp/Sprichwort-Plattform>.
- Λουκάτος, Δημήτριος (1985³ [1977]): *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Röhrich, Lutz και Mieder, Wolfgang (1977). *Sprichwort*. Stuttgart: Metzlersche Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag GmbH.
- Saussure, Ferdinand de (1979). *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*. Μετάφραση – Σχόλια – Προλογικό Σημείωμα Φ. Δ. Αποστολόπουλος. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση.
- Schmolzová, Kateřina (2011). *Phraseologische Übungen mit Orientierung auf Sprichwörter im Deutschunterricht*. Bachelorarbeit, Brünn. Masaryk-Universität, Pädagogische Fakultät, Lehrstuhl für deutsche Sprache und Literatur. (Πανεπιστήμιο Μπρνο, Τσεχία).
- Sevilla Muñoz, Julia και Zurdo Ruiz-Ayúcar, María Teresa (2009). *Refranero multilingüe*. Madrid: Centro Virtual Cervantes (Instituto Cervantes).
<http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero>.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2008). *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη Γλώσσα: εκμάθηση – διδασκαλία – αξιολόγηση*. Στρασβούργο.
http://www.paidika.gr/index.php?option=com_content&

task=view&id=1823&Itemid=83

<http://www.gnomikologikon.gr/greek-proverbs.php?page=2>

<http://www.cognosco.gr/Gnwmika/Proverbs.jsp>

<http://www.sansimera.gr/proverbs/categories/37>

<http://www.symbole.gr/forum/viewtopic.php?f=71&t=363&st=0&sk=t&sd=a&sid=bc28e23c921917f5ad550cfd940e008&start=10#p3496>

www.paroimia.gr